

Kulturminneavdelingen
Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep.

0030 OSLO

Deres ref:

Vår ref.: 2002 / 602

Dato: 24. Juli 2002

NOU 2002:1 Fortid former framtid – utfordringer i en ny kulturminnepolitikk: Høringsuttalelse

1. Innledning

Vi viser til deres brev med forespørsel om høringsuttalelse til NOU 2002:1. Vi beklager at vi ikke har maktet å overholde høringsfristen, men håper på velvillig mottakelse av vår uttalelse.

Utredningen er gjennomgått av representanter for begge av instituttets studieprogrammer som er Landskapsarkitektur og Arealplanlegging og eiendomsfag.

Instituttets uttalelse skulle ideelt sett behandlet to spesifikke forhold inngående, i tillegg til de generelle, nemlig Plan og bygningsloven og Kulturminneloven som virkemidler i kulturminnevernet og "Kunnskap, forskning og kunnskapsspredning". Når det gjelder lovene, så er PBL for det første under revisjon, for det andre har vi ikke hatt tid og ressurser til å gjøre en grundig nok utredning av utvalgets ulike forslag til høringsfristen. Vi vil likevel understreke at dette er et av instituttets viktige kompetanseområder. Når det gjelder kapittelet om forskning og kunnskapsspredning vil vi nedenfor respondere på utvalgets forslag ved å gjøre rede for instituttets nåværende undervisningstilbud og planer og muligheter for nye, med relevans for kulturminnevernet.

2. Generelt om utredningens mål, strategier og innsatsområder som grunnlag for en framtidsrettet kulturminnepolitikk

Institutt for landskapsplanlegging vurderer det slik at utredningen generelt bærer preg av å være en oppstilling av "gode" tiltak. Det er for lite av analyser og vurderinger av motsetninger, konflikter, kostnader og ulemper som følger med forslagene. Det at et tiltak isolert sett synes positivt, ser ut til å være nok til at det foreslås iverksatt. Kostnader og ulemper det måtte medføre er i liten grad beskrevet og i enda mindre grad er det gjort avveininger mellom viktig og mindre viktig. Dermed blir utredningen lite egnet til å trekke opp rammer for prioriteringer; alle de gode tiltakene blir så å si like viktige.

Vi vil også påpeke at språkføringen til dels henger fast i et objektfokuserende og dermed konserveringsrettet syn på kulturminner. En noe sterkere grad av fokusering på kulturminnene som delaspekt i samfunnets generelle kulturelle utvikling og praksis hadde vært på sin plass. Kulturminneforvaltningen risikerer å bli en

isolert (upåaktet) særinteresse om den ikke samkjøres med generelle og dagsaktuelle utviklingsrettede mål- og virkemiddeldebatter.

Instituttet har følgende kommentarer til de mer detaljerte punktene i kapittel 3 (visjoner, mål, strategier): Vi slutter oss til uttalelsen om at potensialet som ligger i å bruke kulturminnene som kunnskaps- og opplevelsesressurser for det enkelte menneske og samfunnet ikke er analysert i særlig grad. Instituttet etterlyser en innsats på dette området, for eksempel gjennom mer forskning på hvordan og i hvilken grad kulturminner inngår som elementer i menneskers hverdagskultur i dag. En begynnelse kunne være en dokumentasjon og analyse av tilfeller der kulturminner og kulturmiljøer på en vellykket måte er integrert i arealplanlegging, landskaps- og næringsutvikling.

Instituttet slutter seg også til utsagnet om at det er et klart behov for endringer i strategier, samspill og samarbeid og at det må legges mer vekt på å formidle kulturminnepolitikkenes verdigrunnlag, på holdningsskapende arbeid og på å gi folk medinnflytelse og medansvar. Imidlertid synes det også klart at det gjenstår et holdningsskapende arbeid innad i kulturminneforvaltningen når det gjelder deres møte med grunneiere og andre berørte i forsknings-, frednings- og bevaringssaker.

På denne bakgrunn har vi følgende kommentarer til punkt 3.3:

Vi ønsker å framheve at det viktige ved kulturminnenes plass i "kulturen", forstått som en dagsaktuell "kultiverende" praksis. Konkrete og lokale verdiskussjoner, og virksomheter der verdivalg med relevans for kulturminner blir synlige, er kanskje de viktigste i så måte. Det er svært viktig med "åpne og fleksible verdivurderinger", at verdivurderinger som blir gjort er tilgjengelige og forståelige (tydeliggjøring, forklaring og formidling av kriteriene som ligger til grunn for enkeltvurderinger) og at de forankres lokalt. I så måte kan det være fornuftig å styrke betydningen av Plan og bygningsloven som virkemiddel i kulturminnepolitikken. Instituttet støtter derfor uttalelsen om at tematiske fylkesplaner og kommunedelplaner må brukes mer målrettet for å ivareta kulturhistoriske sammenhenger i landskapene. Samtidig ønsker vi å påpeke at det i mange tilfeller vil kreve tid og forsknings- eller utredningsressurser både å dokumentere slike sammenhenger og å finne ut hvordan de kan utnyttes. Vi stiller spørsmål ved om det i norske kommuner er kompetanse til å gjøre det nødvendige arbeidet. Vi ser også betydelige utfordringer i å utforme et egnet avtaleverk for avtaler mellom det offentlige og private eiere om bevaring av kulturminner og -miljøer og om spredning av kunnskap om dette. I denne sammenhengen vil vi også peke på de profesjonelle utfordringene som ligger i forhandlingsprosessene som leder fram til avtaler.

Instituttet ser positivt på at utredningen påpeker at det er nødvendig med en større forskningssatsing og en satsing på kompetanse og utdanning innenfor håndverk og konservering. Med bakgrunn i det som er sagt ovenfor ønsker vi imidlertid å presisere at det er minst like nødvendig med en styrking av kulturminne- og kulturlandskapskompetansen til kommunenes planleggere og byggesaksbehandlere på den ene siden, og planleggings- og forhandlingskompetansen til kulturminneforvaltere på den andre siden, om utredningens mål og visjoner skal kunne nås.

3. Kompetanseoppbygging og utdanning

I utvalgets forslag synes det å ligge et klart ønske om *profesjonalisering av forvaltningen* gjennom utdanning og forskning, noe instituttet i høy grad oppfatter som positivt og nødvendig.

Instituttet merker seg at det etterlyses en oversikt over og samkjøring av utdanningstilbudene innen kulturminne-, kulturmiljø- og kulturlandskapsbevaring og ser positivt på dette. Planleggingsmiljøet ved Norges landbrukshøgskole er riktignok nevnt, men det sies samtidig at det ingen steder gis noen profesjonsutdanning direkte rettet mot den offentlige forvaltningen. Denne påstanden kan ikke stå uimotsagt.

a) Profesjonsutdanninger

Institutt for landskapsarkitektur utdanner arealplanleggere og landskapsarkitekter med planleggings- og saksbehandlingskompetanse som er direkte rettet mot kommunenes og andre forvaltninger der det daglig tas beslutninger av betydning for kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap. Kontakten med eierne av

kulturminnene er betydelig. Våre kandidater har spesialkompetanse innen landskapsutvikling, arealplanlegging og eiendomsforvaltning, med særlig vekt på Plan og bygningsloven, Naturvernloven, Kulturminneloven, formgiving, eiendomsforvaltning og forhandling som virkemidler, samt visuell og språklig formidling av miljøkunnskap og -kvaliteter.

Instituttet tilbyr for tiden en rekke relevante kurs: Arealplanlegging med utgangspunkt i PBI-systemet og særlover, Rettlære: arealjus, miljøjus, forvaltningsrett og tingsrett, Eiendomshistorie, Kulturlandskapets historie, Innføring i forvaltning av bygdenes kulturlandskap (der blant annet kulturminnene utgjør en undervisningsmodul), Hagekunstens historie, Kirkegårdsplanlegging og –forvaltning og Landskapsøkologi.

Det er under oppbygging et nytt hovedfagsområde i landskapsforvaltning (20 vekttalls enhet) innenfor landskapsarkitektstudiet med oppstart høsten 2003. Her vil kulturminne- og kulturmiljøforvaltning utgjøre en vesentlig bestanddel. Fra høsten 2003 trer det i kraft en samarbeidsavtale mellom Institutt for landskapsplanlegging og landskapsforvaltningsstudiet ved Høgskolen i Sogn og Fjordane om at kandidater fra HiSF skal kunne fortsette sin utdanning med hovedfagspåbygging ved Institutt for landskapsplanlegging.

Instituttet dekker med andre ord mange av de kompetanseområdene som er viktige i forvaltningen av kulturminner og kulturmiljøer, kanskje med spesiell vekt på de som omhandler virkemidler. I tillegg har vi spesialkompetanse og er *enerådende undervisnings- og forskningsinstitusjon på en del typer kulturminner, nemlig historiske hager og kirkegårder, parker og flere.*

På NLH som helhet finnes ved det bygningstekniske, husdyrfaglige og botaniske miljøet dessuten betydelig kompetanse innen de mer teknisk-vitenskapelig-håndverksmessige sidene ved bevaring av mange typer kulturmark og bygninger.

b) Etterutdanning

Instituttet har lang erfaring (og NLH har et effektivt organisatorisk apparat) for å tilby etter- og videreutdanning rettet mot ulike sider av den offentlige forvaltningen. Vi har tilbudt en rekke korte kurs innen relevante emner: Innføringskurset i kulturlandskapsforvaltning ble i flere år tilbudt som etterutdanningskurs med medvirkning fra mange av NLH-instituttene. Det er ved flere anledninger holdt etterutdanningskurs i bevaring av historiske hager og det er holdt kurs i kirkegårdsplanlegging og -forvaltning.

Instituttet har også erfaring med større kurs rettet mot forvaltningen og det er særlig slike lengre eksamensrettede kurs (går over 1-1,5 år og kan gjentas) som det er aktuelt å tilby i framtiden. Dette er kurs som kan inngå i en systematisk kompetanseoppbygging innen kulturminnevernet, for eksempel satt sammen av tilbud ved flere ulike læresteder.

Instituttet planlegger i sammenheng med den nye hovedfagsretningen i landskapsforvaltning også et etterutdanningstilbud i forvaltning av kulturlandskap. Det vil bli lagt vekt på samspillet mellom naturlige og kulturelle prosesser, formidling av landskaps- og kulturverdier, forholdet bevaring – bruk, lovgrunnlaget, landskaps- og kulturminnevern som eiendomsforvaltning og samspill mellom eiendomsrett og forvaltningsrett.

Det vil også bli aktuelt å tilby mer dyptgående kurs innen forvaltningsrett/PBI-rett, samt innen eiendomshistorie, eiendomsforvaltning og tingsrett, rettet inn mot kulturminnevernet. Det kan nevnes at instituttet for tiden er sterkt involvert i kompetanseoppbygging innen eiendomsregistrering. Dette har en viss betydning for kulturminner og restriksjoner som ligger på eiendommer i forbindelse med dem, jmf. Kap 12 i utredningen.

c) Forskning og utredning

Instituttets forskningsinnsats med relevans for kulturminnevernet har ikke hatt stor omfang, men noe er gjort.

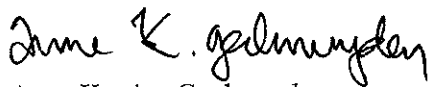
Institutt for landskapsplanlegging ved NLH er så å si enerådende når det gjelder forskning om historiske hager og andre utomhusanlegg som for eksempel kirkegårder og parker. Instituttet forvalter en systematisk registrering av historiske hager som ble gjennomført på 1960-tallet og som er et verdifullt grunnlagsmateriale

for forskning. Vi har for tiden i gang et doktorgradsarbeid om forbindelsen mellom nordisk hagekunst og tysk hagekunst i hansetiden.

Videre bør det nevnes at det er satt i gang et doktorgradsarbeid innen opplevelse av kulturlandskap. Det har i en årrekke vært arbeidet med opplevelse av landskap og landskapsvurdering med sikte på å utvikle gode og brukbare vurderingskriterier og metoder. Det har nylig vært arbeidet med å sammenligne verdikriterier innen kulturminneforvaltning, vurdering av biologisk mangfold og vurdering av opplevelseskvalitet.

I tillegg er det i gang et arbeid for å formulere prinsipper for stedsutvikling sett i forhold til kulturminner og kulturmiljøer.

Dette forsknings- og utredningsarbeidet er for en stor grad integrert i undervisningen (doktorgrads- og hovedfagsoppgaver), men en god del er også gjennomført i form av mindre prosjekter eller prosjektdeler. Vi støtter for såvidt forslaget om et nytt program i forskningsrådet, men vil likevel poengtere betydningen av støtte til den "jevne" grunnlagsforskningen som personalet ved institutter med store undervisningsoppgaver driver, og som framfor alt blir formidlet direkte til studenter og andre gjennom forelesninger og veiledning. I denne forbindelse er det viktig å peke på at kunnskap om kulturminner og bevaring og håndtering av disse i de aller fleste tilfeller krever vurderinger som involverer en stor grad av erfaring, et inkorporert eksempelrepertoar og "fingerspitzgefühl". Dette er ikke kunnskap som kan formidles på mange andre måter måte enn gjennom undervisning og dialog om det enkelte tilfelle.

Anne Katrine Geelmuyden
Professor

Hans Sevatdal
Professor